

[lærervejledning]

Tema 1: Under tysk styre

Slesvig – stridens kerne

I begyndelsen af 1800-tallet var det danske rige en helstat, der bestod af flere del. I hver af dem gjaldt der forskellige love og man tale forskellige sprog: Kongeriget og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg foruden Færøerne, Island og kolonierne i Grønland og Vestindien. I løbet af første halvdel af århundredet fik liberale og nationale ideer større og større tilslutning. De liberale mente, at enevælden skulle afskaffes. I stedet skulle der indføres en form for folkestyre. De nationale mente, at et folk, der havde en fælles historie, kultur og sprog, hørte sammen. De burde have deres egen stat, en national-stat.

Det betød, at hertugdømmet Slesvig blev et problem. I den nordlige del talte de fleste dansk og var overvejende dansk-sindede. I den sydlige del og i de større byer var flertallet tysksindet. De fleste talte tysk eller frisisk. Mange tysksindede i hertugdømmerne ønskede, at Slesvig-Holsten blev én stat, der fik en fri forfatning, og at også Slesvig kom med i det Tyske Forbund. Man kunne godt acceptere, at den danske konge fortsat var hertug i en ny stat, men på alle andre områder skulle Slesvig-Holsten være frigjort fra kongeriget. Modsat ønskede de danske national-liberale, der især stod stærkt i København og i større danske byer, at Slesvig blev indlemmet i kongeriget.

Problemet kunne måske være løst ved at dele Slesvig – nogenlunde hvor grænsen er i dag. Det var mange slesvig-holstenere indstillet på. Også flere europæiske stormagter syntes, at det kunne være en løsning. Men i Danmark var der en stærk folkelig modstand mod en deling – og også Frederik 7. var imod. Det var en udbredt opfattelse, at Slesvig historisk hørte til Danmark – også selv om folk i den sydlige del af hertugdømmet talte tysk og var overvejende tysksindede. Det skyldtes en tysk påvirkning, mente man. Men den kunne fjernes igen.

Striden om Slesvig førte i første omgang til en borgerkrig, Treårskrigen (1848-51). Den løste ikke problemet, bl.a. fordi Rusland og andre stormagter mente, at helstaten skulle bevares. Stormagterne bestemte, at der skulle laves en fælles forfatning for rigets forskellige dele. Det lykkedes ikke. Konflikten spidsede til. Den endte med krigen i 1864 mod Preussen og Østrig.

Efter preussernes storm på Dybbøl blev der indgået en våbenhvile. Den danske regering og kongen (Christian 9.) indså, at en deling af Slesvig var den eneste mulighed. Delingen kunne ske efter en folkeafstemning, der formentlig ville føre til en grænse, der stort set ville være som den nuværende. Det accepterede Preussen, men de danske forhandlere afslog. De fastholdt, at en deling skulle være ved Dannevirke. Forhandlingerne brød sammen, og krigen begyndte igen. Få dage senere erobrede preussiske tropper Als. Danmark måtte bede om fred. Og denne gang blev fredsbetingelserne betydeligt hårdere – De tre hertugdømmer blev afgivet.

Efter 1864

Preussen overtog forvaltningen af Slesvig og Østrig af Holsten. I 1866 udkæmpede Preussen og Østrig en kort, men blodig krig, som Preussen vandt. I Prag blev der sluttet fred mellem de to stater. Freden i Prag betød, at Slesvig og Holsten ophørte med at være hertugdømmer og statslige enheder. I stedet blev Slesvig-

Holsten en provins i Preussen. I fredsaftalen fik den franske kejse Napoleon 3. af Frankrig indføjet den såkaldte § 5. Den indebar, at befolkningen i den nordlige del af Slesvig efter en folkeafstemning kunne afstås til Danmark. Der var ikke sat tidspunkt for denne afstemning. Der blev indledt forhandlinger mellem Danmark og Preussen om afstemningens form og tidspunkt, men man nåede ikke til enighed. I 1879 indgik Tyskland og Østrig en aftale om at fjerne § 5.

Det var Tysklands mål at gøre også de dansksindede til loyale tyske borgere. Det skulle ske gennem en målrettet germanisering. En større og større del af undervisningen i skolerne skulle foregå på tysk. Lærere og præster skulle aflægge troskabsed til den tyske kejser I 1888 var kun tysk tilladt som undervisningssprog i Slesvig. En undtagelse var dog faget religion. I fagene blev eleverne udsat for en massiv tysk påvirkning.

Dansksindede unge mænd skulle også aftjene deres værnepligt i den tyske hær. Det fik mange til at udvandre. Det skønnes, at omkring 60.000 udvandrede alene fra Nordslesvig. Som modvægt til myndighedernes forsøg på germanisering, blev der oprettet danske foreninger, som dog ofte blev chikaneret og retsforfulgt af det tyske myndigheder.

Fortyskningspolitikken nåede sit højdepunkt i årene 1898 til 1903, den såkaldte Köllerperiode. Det fik sit navn efter overpræsident Ernst Matthias von Köller, der målrettet forsøgte at svække den danske bevægelse. gennem mødeforbud, masseudvisninger, fængselsstraffe og fratagelse af forældrerettigheder Germaniseringspolitikken lykkedes dog ikke. Der blev fortsat oprettet danske foreninger og udgivet danske aviser. Omverdenen tog afstand fra von Köllers hårde politik. I 1903 måtte han gå af. Frem mod 1. Verdenskrig blev germaniseringspolitikken mildnet.

H. P. Hanssen var en af mindretallets talsmænd. Det var hans opfattelse, at mindretallet skulle fastholde og gerne styrke dansk sprog og kultur. Samtidig skulle man være loyale borgere i Tyskland. Det indebar også at aftjene sine værnepligt. Det ville efter Hanssens mening skabe respekt og gøre det muligt på et tidspunkt at få en afstemning om, hvor grænsen mellem Danmark og Tyskland skulle være.

Da Tyskland tabte 1. Verdenskrig overbeviste dansksindede organisationer sejrherrene om, at grænsen skulle ændres efter en folkeafstemning.

Trigger – i gang med temaet

Gruppedrøftelse

- I hvilken grad synes I, at et mindretal kan bevare og styrke sin egen kultur, hvis de adskiller sig fra flertallets kultur? Overvej fx sprog, foreninger, traditioner.
- Hvad er efter jeres mening grænser for, hvor langt flertals-kulturen kan/må gå for at integrere mindretallet i flertalskulturen?

Spørgsmål til kilderne

Kilde 1: Sønderborg efter nederlaget

- Hvordan kan man ud fra tekst i kilden se, at ophavsmanden (Bertha Hahn) skrev den mange år efter begivenheden?
- Forestil dig, hvordan Bertha Hahn som 16-årig havde oplevet begivenheden. Hvad mener du, der ville være anderledes end i kilden?

Kilde 2: Vandrelærere

- Hvor betegnes Henriette Gubi som vandrelærer?
- Hvilke fag vælger Henriette at undervise i? Hvorfor netop dem?
- Hvad vil Henriette mon opnå?
- Hvorfor var de tyske myndigheder imod de danske vandrelærere?

Kilde 3: Den tyske Forening

- Hvilket syn på de dansksindede kommer til udtryk i kilden?
- Hvad er det, at de dansksindede ifølge ophavsmanden (Reinhold Macke) burde lære?
- Hvad kan ophavsmanden mene med "Kamp til den fuldstændige undertvingelse"?

Kilde 4: I tysk skole

- Hvilke grunde kunne de tyske myndigheder have til at forbyde, at der blev undervist på dansk?
- Hvorfor forlangte de tyske myndigheder, at lærerne behandlede de dansk-talende elever som "døvstumme"?
- Hvad mener du, at lærerne kunne have gjort for at få de dansk-sindede elever til at føle sig som tyskere?

Kilde 5: Kejserens fødselsdag

- Hvad viser kilden om de dansk-sindedes modstand mod det tyske?
- Ophavsmanden (Peter Beck) skrev om episoden mange efter, at den havde fundet sted. Hvad ville måske være anderledes, hvis Peter Beck havde fortalt om begivenheden lige efter, at den var sket?

Kilde 6: Nordslesvigs Skoleforening

- Hvad er efter de dansk-sindede problemet?
- Hvorfor mon de tyske myndigheder ikke forbød mødet?

Kilde 7: Det haver så nyligen regnet

- Brug din viden fra dansk til at fortolke digtet. Hvad er sangens budskab?
- Hvorfor tror, du at de tyske myndigheder forbød, at sangen blev sunget?
- Sangen omtales også som den sønderjyske nationalsang. I dag synges den jævnlig ved forsamlinger i Sønderjylland. I dag er forholdet mellem Danmark og Tyskland venskabeligt. Bør man holde op med at synge sangen?
- I 2019 skrev Sigurd Barrett en ny version af sangen, hvor han havde lavet om på den første strofe. Hvad mener du om det? Begrund din opfattelse.

Kilde 8: Køller-perioden

- Prøv at argumentere for dommen ud fra Hahns synspunkt.

Kilde 9: Vær loyal!

- Hvad er kildens budskab?
- Hvordan argumenteres for synspunktet?
- Overvej hvad danske myndigheder gør i dag for at integrere folk fra andre lande, der har fået opholdstilladelse.
- Minder de danske myndigheders begrundelser om kildens? Begrund.